

Kroniky a kronikáři města Miletína

Miletínská historie bezprostředně souvisí se jmény badatelů, jakými byli Josef Špringer, Jan Nepomuk Lhota, nebo Josef Ladislav Jandera. Z jejich usilovné práce vzešly dvě publikované monografie a rozsáhlé rukopisné dílo, které stává nejen na dochovaných archivních pramenech, ale především na zápiscích a sebraných zprávách miletínských lidových písmáků a kronikářů. A právě osoby a dílo nejvýznamnějších z nich má přiblížit následující seriál.

5. Jan Nepomuk Lhota

Jana Nepomuka Lhotu si asi většina miletínských vybaví jako významného rodáka, vrstevníka a spolužáka Karla Jaromíra Erbena. Někdo si možná vzpomene také na boдрého venkovana z Hakova dramatu Vázání Kytice, který však měl se skutečným Lhotou společné jen to jméno. Ale jistě nejčastěji si jej spojíme s knížkou o Miletíně: první česky psanou miletínskou historickou monografií z roku 1888. Za tím, co předcházelo jejímu napsání a za Lhotovým zájmem o historii vůbec, se ohlédneme v závěrečném díle seriálu o miletínských písmácích a kronikářích.

Jen pro úplnost: Jan Nepomuk Lhota se narodil 16. května 1811 (některé zdroje uvádějí 15. květen) do jedné z nejbohatších miletínských měšťanských rodin. Tatínek František byl kupec, který vyženil velkou Erbenovskou usedlost v čp. 87, tchán Václav Erben byl v době Janova narození miletínským purkmistrem. Protože byl chlapec tělesně slabý, dali jej rodiče na studia. Jan Lhota tak od roku 1824 studoval na vyhlášeném gymnáziu v Jičíně, od roku 1830 pak v Praze filozofii a práva. Studium jej bavilo, užíval studentský život, účastnil se obrozeneckých a vlasteneckých aktivit, přátelil se s literáty, sám přispíval do časopisů apod. V roce 1836 studia dokončil a nastoupil úřednickou dráhu.

Vztah k historii měl bezpochyby již od dětství, jako chlapec hltal vyprávění a vzpomínky svých prarodičů, zejm. děda Václava Erbena a prabáby Anny Temničkové. Do dospělosti mu tak utkvěla například pověst o tom, jak Panna Marie zachránila Miletín za sedmileté války před rabováním. Silný vliv měl na něj jistě také starý František Žába. Během svých studií byl Lhota

výrazně ovlivněn romantismem a zcela propadl představě slavné historie rodného kraje, jak jí n a z n a č o v a l R u k o p i s královédvorský, jak o ní uvažoval v první miletínské monografii Josef Ladislav Jandera a jak byla barvitě líčena v povídce o Bohuslavovi a Bertě. Můžeme asi oprávněně soudit, že právě tyto tři hlavní podněty jej přivedli k vlastnímu konkrétnímu zájmu o dějiny rodného Miletína, který u něj přetrval až do smrti.

Povídka o Bohuslavovi a Bertě přinesla Lhotovi celoživotní okouzlení. Poprvé vyšla v roce 1824 německy pod názvem Der deutsche Ritter jako přímá reakce n a n á l e z R u k o p i s u královédvorského (r. 1817). Autor je neznámý. Do češtiny ji poprvé přeložil vlastenecký farář z Horní Branné Josef Mirovít Král, publikována byla v roce 1826 ve

sborníku Poutník slovanský. Tam ji objevil Jan Lhota a zamiloval se do ní. Sám nechal otisknout její upravený překlad v roce 1831 v Časopise českého museum a později se příběh dokonce pokusil zpracovat jako divadelní hru. Vrátil se k němu když začal psát svoji miletínskou kroniku i později v knize.

Lhotův zájem o historii byl však dosud poněkud roztržštěný. Přízpusoboval jej vždy místu svého úřednického působení. Bádal v místních archivech a psal krátké články věnované historii toho, či onoho místa, zejm. Trutnova a Vrchlabí, později též Jaroměře a Josefova. Po přeložení na jiné místo se k nim však již nevracel. První krok ke změně přinesl revoluční rok 1848: po vypuknutí revoluce ve Vídni jako poslanec říšského sněmu hlavní město monarchie opustil a několik měsíců pobýval v Miletíně. Městečko se tehdy jen pomalu vzpamatovávalo z požáru, který jej postihl před dvěma lety. Lhota si uvědomil, že Miletín, jak jej znal z dětství, je nenávratně pryč a snad právě tehdy se rozhodl zaznamenat jeho bývalou podobu na základě svých vzpomínek a studentských kreseb.

Psát začal hned v příštím roce (působil v té době u magistrátu v Náchodě). Při popisu nejstarší historie nijak nevybočil z rozsahu daného starší literaturou, zejm. Janderou a Sommerem. Zcela se nechal unést romantickým chápáním dějin a když se dostal k tématu německých rytířů a jejich miletínské komendy, neopomněl poukázat na nález údajné podzemní chodby z Parkáně na Koš a ihned též opsal svoji oblíbenou povídku o Bohuslavovi a Bertě. Kronika dále pokračuje událostmi patnáctého století, Lhota k jejich líčení používá volný, vyprávěcí styl. Poukazuje na husitskou bitvu na vrchu sv. Gotharda u Hořic v roce 1423 a zmiňuje zde objevené archeologické nálezy. Známé

držitele Miletína v tomto období představuje jen v letmém, několikařádkovém přehledu a zastaví se až u Jiřího z Valdštejna, kde vypočítává všechny jeho zásluhy o městečko. I u dalších držitelů Miletína přináší pouze údaje, které uvádí již Jandera, na rozdíl od něj však přináší jen skutečně stručná historická a rodopisná data. Odchyluje se až v popisu těžkého období sedmileté války. Na rozdíl od svých předchůdců však pomíjí líčení válečných operací, zmíní kozácké drancování v červenci 1762 a vylíčí pověst o záchraně městečka Pannou Marií. Větší pozornost, než předchůdci věnuje Lhota naopak událostem selského povstání v roce 1775. Historickou část uzavírá popisem rodiny Falgovy.

Místopisná část začíná popisem okolí, zejm. Miletínských lázní, o nichž už jako student publikoval články. Přidává řadu informací z vlastní paměti, mj. o pokusech s hledáním uhlí a stříbrné rudy ve 20. letech. Upozorňuje na středověké hradiště u Úhlejova, které spojuje s písní o Zbyhoni z Rukopisu královédvorského. Dále jmenuje okolní města a vsi, bližší pozornost věnuje podobně jako ostatní badatelé kostelu v Červené Třemešné. Z kostelních památek cituje nápisy na zvonech, vypsané z Jandera Uiber Miletin in Böhmen. Velkou pozornost věnuje Lhota popisu kamenných památek v Miletíně a okolí, soch a křížů, zejména nápisům na nich. Většinu patrně opisuje ze Žabových Pamětí, neboť přesně zachovává jejich pořadí. Doplnuje však sochy a kříže o kterých se Žába nezmínil. Dále se pouští do jednotlivých historických budov: zámku, kostela, věže, fary, školy, radnice, špitálu a Sousedského domu. V jejich popise často doslovně překládá z Jandera Miletína, některé pasáže doplňuje údaji z jiných zdrojů, patrně zejména z Arnoldovy farní pamětní knihy. K textu o miletínské škole připojuje výčet dvaceti devíti jejích význačných žáků, „mužů, jenž do miletínské školy chodili a ve světě

v ouřadech postaveni jsou.“ Ke kapitole o Sousedském domě zase podrobnosti o jeho přestavbě po požáru v roce 1846. Text z roku 1849 pak uzavírá popisem náměstí a Parkáně, spolu s opisem několika dalších, tehdy aktuálních dokumentů.

Na počátku roku 1850 byl Jan Nepomuk Lhota jmenován podkrajským (tj. okresním) hejtmanem v Novém Městě nad Metují. Začala tak jeho kariéra v y s o k é h o ú ř e d n í k a neabsolutistické státní správy. Lhota svůj úřad zastával vždy odpovědně a svědomitě, tzn. byl zcela loajálním rakouským úředníkem. Na jednu stranu se snažil vycházet vstříc všemu českému, na druhou však musel plnit příkazy a omezení přicházející z pražského místodržitelství. Jeho kariéra „podkrajského“, ať jím byl v Novém Městě, nebo později ve Vrchlabí a nakonec v Jaroměři, byla tak naplněna řadou sporných okamžiků. Ty, spolu s určitým nevděkem, kterého se mu mělo dostat v souvislosti s jeho postojem za pruské okupace v roce 1866, jej v roce 1868 přivedly k odchodu do penze. Krátce ještě působil jako právní zástupce ve Smiřicích, než se definitivně vrátil do Miletína.

Posledních dvacet let svého života se tak mohl věnovat své oblíbené historii. Vzpomínal na mládí a své studentské výlety, četl dějepisnou literaturu a studoval archiválie. Ke své kronice se pak vrátil v roce 1878. Už ale nepokračoval ve věcném členění starší části: zaměřil se na jednotlivá témata, které zpracoval formou samostatných studií a pouze je volně chronologicky seřadil. Znovu se vrátil k válkám 18. století, tentokrát se však zabýval spíše obecnými vojensko-historickými záležitostmi, než děním v Miletíně. V kapitole Rozepře s vrchností popsal několik případů sporů města s vrchnostenskou kanceláří, např. záležitost rybníka Penížku, u kterého byla při vysokém

nadržování vody zaplavována též pole některých miletínských měšťanů. Nezapomněl na podrobné životopisy farářů Jana Arnolda a Jana Černého. Starý Miletín připomněl popisem (a kresbou) staré radnice zbořené r. 1844, následovaným podrobným vylíčením požáru z roku 1846. Vycházel patrně zejména z farní pamětní knihy, jistě však využíval též vzpomínek pamětníků, neboť on sám tehdy v Miletíně nepobýval.

Hodně pozornosti a místa věnoval událostem celostátního významu, jichž byl osobním účastníkem: zasedáním říšského sněmu v roce 1848 a prusko-rakouské válce v roce 1866. Tyto záznamy však mají s Miletínem málo společného, jedná se spíše o obecné údaje a Lhotovy vlastní zážitky. Tím také učinil dějinám zadost a nadále do kroniky zapisoval jen kratší poznámky o archeologických nálezech, starých nápisech, doplnil též informace o křížích a sochách ze starší části kroniky. Přidal opisy některých listin. Nechybí ani soupis majitelů domů v roce 1880, zprávy o počasí apod. Posledním Lhotovým zápisem je popis nových zvonů zavěšených na miletínskou věž v prosinci 1887. Do kroniky, která je dnes uložena ve Státním okresním archivu v Jičíně, později ve 20. století zapisovali též řídící učitelé v. v. Josef Bidlo a Jan Schrimpf a naposled městský kronikář František Kučera (do roku 1930, než byl započat nový svazek, tentokrát již čistě obecní kroniky).

Psaním své kroniky se Jan Nepomuk Lhota připravoval na sepsání ucelené monografie o Miletíně a jeho dějinách. Řada témat, která zpracoval pro kroniku, se později skutečně v objevila v knize téměř v nezměněné podobě. I tak šla ale práce na knize pomalu: z dochovaných částí rukopisu je zřejmé, že text mnohokrát upravoval a přepisoval, v některých případech i výrazně zkrátil. Připravil i obrázky: na začátku knihy měla být litografie

pohledu na miletínský zámek od jihu, uvažoval i o reprodukci dalších svých kreseb. V roce 1884 byl hotov a hledal nakladatele. To se však ukázalo být problémem: vydání knihy tehdy záviselo na počtu závazných objednávek z okruhu potencionálních zájemců. Pokud se nenašlo odběratelů dost na to, aby předpokládaný zisk převýšil náklady, kniha nevyšla. Lhota v tomto směru neuspěl a nakonec byl nucen vydat knihu bez obrázků a na levnějším papíru vlastním nákladem. Nejvýhodnější podmínky mu patrně nabídla brněnská velkokapacitní tiskárna rajhradských benediktýnů, která produkovala kromě náboženské literatury také lacinou beletrii a denní tisk. Ta nakonec vydala Miletín nad Bystřicí, příběhy jeho a

památky v roce 1888. K distribuci knihu přijalo do komise pražské Koberovo nakladatelství, nsvázaný výtisk se prodával za 90 krejcarů. Počet vytištěných exemplářů není znám.

Jan Nepomuk Lhota si tak v závěru života (zemřel 13. října 1890 v 11 hodin dopoledne doma v čp. 87) splnil jeden ze svých snů. Bylo by však chybou automaticky předpokládat, že mu jeho kronikářská a dějepisická práce přinesla v Miletíně ještě za jeho života úctu a uznání. Jak už to na malém městě chodí, Lhotovo postavení v rodném městečku bylo v té době přinejmenším problematické a jeho vznešenou zálibu lidé příliš nevnímali. Sousedé mu spíš záviděli dobré postavení, mj. i to, že prý protekcí

zajistil rodině svého bratra Františka výnosnou koncesi k provozování poštovního úřadu. I on sám si patrně připadal nedocenený ve srovnání se svým slavným a vyzdvihovaným spolužákem Karlem Jaromírem Erbenem: přestože byl Lhota profesně úspěšnější než on a začal i dříve psát a česky publikovat, nebyl pro miletínské nic víc, než „bývalý podkrajský“. Snad proto se prý také Lhotova rodina neúčastnila žádných aktivit na oslavu Erbenovy památky, v té době představovaných zejména úsilím o vybudování básníkovy pomníku. Přesto však Lhota nepřestal milovat svůj rodný kraj a díky svému vytrvalému zájmu o minulost mu zanechal trvalý odkaz.